

HONTI LÁSZLÓ

1943-ban Lengyeltótiiban született, a nyelvtudományok doktora, az MTA külső tagja. Az Udinei Egyetem finnugor nyelvészeti professzora. Kutatási területe az uráli és a magyar nyelvészet, az obi-ugrisztika, az uráli hang- és alaktan valamint etimológia.

Mi volt az a döntő mozzanat az életében, ami erre a pályára vitte?

A véletlennek is volt szerepe abban, hogy érdekelni kezdett a magyar nyelv rokonsága. A keszthelyi gimnáziumban kitűnő orosz tanárnak volt, aki az egyetemen tanult egy keveset finnül is. Amikor ez kiderült, az osztály kórusban kérte, mondjon valamit finnül. Ekkor ő a *Kalevala* első sorait idézte. Éppen akkoriban volt egy röpke tanóra a finnugor nyelvcsaládról. Mivel szerettem a nyelveket, ettől kezdve motoszkált bennem a gondolat, jó lenne többet is megtudni erről az izgalmas kérdésről. Az érettségít követő kényszerű vargabetűk után két év elteltével kerültem be az ELTE magyar-orosz szakára, de szinte az első hetektől rendszeres hallgatója voltam a finnugor tanszék óráinak is. Amikor harmadéves koromban hivatalosan is finnugor szakos lettem, az csak annyi változást eredményezett diákéletemben, hogy amit addig pusztán lelkesedésből csináltam, kötelességemmé is vált.

Volt-e mestere?

Több mesterem is volt. Időrendben elsőként Lakó Györgyöt, az ELTE professzorát említtem meg, aki megtanította diákjait rendszeresen dolgozni, szigorúan megkövetelte a feladatok lelkiismeretes teljesítését. Azt hiszem, tőle tanultam meg, hogy a kutatandó kérdés lehetőleg minden részletét meg kell ismerni, a rá vonatkozó szakirodalmat lehetőleg teljesen fel kell dolgozni. Finnországi ösztöndíjas évemben Matti Liimola, turkui professzor oltotta belém az obi-ugor nyelvek, főleg a vogul iránti szenvedélyes érdeklődést. Emberként is felejthetetlen sokunk számára, hiszen óriási ismeretanyaga közmondásos szerénységgel párosult. Rédei Károly egyengette ellenszélben az utamat az egyetemre, és rendszeresen szakkönyveket adott a kezembe már egyetemi tanulmányaim megkezdése előtt is. Kétszer is a főnököm volt, először az MTA Nyelvtudományi Intézetének finnugor osztályán majd a bécsi finnugor tanszéken. Osztályvezetőként rendszeresen foglalkozott fiatal beosztottaival, egyebek közt osztják grammatikát tanított nekünk és szövegeket elemeztünk. Nagy nyereségnek érzem, hogy az eltelt évtizedek során szoros barátság is kialakult közöttünk. Végül, de nem utolsósorban Hajdú Pétert említtem meg, aki saját példájával és *expressis verbis* is arra ösztönzött, hogy a szűk finnugrisztikai problémákon túlra is nézzek, igyekezzek tájékozódni a rokon tudományok eredményeiről. Igazgatóm volt hosszú évekig, a *Nyelvtudományi Közlemények* felelős szerkesztőjeként pedig maga mellé vett technikai szerkesztőnek. Ez jó iskola volt arra, hogy megtanuljam a kéziratok és a tudományos kiadványok megformálását. E négy személy természetesen más-más egyéniség, de közös bennük a tudomány iránti elkötelezettség, a szakmai kérdésekben tanúsított szigorúság, kritikus szemléletmód és következetesség.

Mi volt az az eredmény munkája során, amelynek igazán örül?

Nem kell különösebben tömöm a fejemet, mely munkáim szereztek különösen nagy örömet. Kettőt említek. Egyikük az 1993-ban megjelent számnévi monográfiám (*Die Grundzahlwörter der uralischen Sprachen*. Bibliotheca Uralica 11. Akadémiai Kiadó, Budapest), ami eredetileg „a nyelvudomány doktora” cím elnyerése végett íródott, nagyon szép és izgalmas kutatói évtized eredménye. E téma kidolgozásához nemcsak az uráli nyelvek számnévrendszerét, számnévszerkesztési eljárásait (tehát nyelvészeti kérdéseket) kellett tanulmányoznom,

hanem sok érdekes kultúrtörténeti, régészeti, matematikatörténeti munkát is el kellett olvasnom. A másik nagyon kedves témám az uráli nyelvek nyelvtani számának jelölése volt, amelyben igyekeztem kideríteni, milyen eszközökkel fejezték ki a nyelvcsalád története során a numerust, és miképpen magyarázható az a tarkaság, amely e nyelvek eszköztárát vizsgálva szemünkbe ötlük. Ez a monográfiaméretű tanulmányom 1997-ben jelent meg Finnországban (*Numerusprobleme. Ein Erkundungszug durch den Dschungel der uralischen Numeri*. Finnisch-ugrische Forschungen. 54, 1-126). A legnagyobb öröm mégis az, hogy olyan munkát végezhettem, amely izgalmas szellemi kalandot jelentett.

KURUTZNÉ KOVÁCS MÁRTA

1940-ben Budapesten született. A Műszaki Tudományok doktora. A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Építőmérnöki Kara Tartószerkezetek Mechanikája Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanára. Fő kutatási területe a tartószerkezetek nemlineáris mechanikája valamint a biomechanika.

Mi volt az a döntő mozzanat az életében, amely erre a pályára vitte?

Mindig nagyon szerettem tanulni, humán- és reáltárgyakat egyaránt. A balatonfüredi Lóczy Lajos Gimnáziumban nagyon kedvező légkör volt a személyiség fejlődésére, de akkoriban

továbbtanulni értelmiségi gyerekek nem volt egyszerű. Hogy építőmérnök lettem, véletlen: jogász apám egy barátja tanácsolta, és a bátyám is oda járt. Én bármit elvégeztem volna, csak tanulhassak! A Műegyetemen kitüntetéses oklevelet kaptam, így bent maradtam tanársegédnek. Az építőmérnökkari mechanika tanszékre helyeztek, ahol kiváló kollégák közé kerültem, és élvezettel merültem el az oktatásban és a kutatásban. De ez már a következő kérdés tárgya.

Volt-e mestere?

Volt, nem is egy. Amikor elsőéves hallgatóként tátott szájjal hallgattam az első sorból Cholnoky Tibor professzor legendás mechanika előadásait, bolondnak néztem volna azt, aki azt mondja nekem, hogy egykor majd én állok a helyén, nemcsak a katedrán, hanem a tanszékvezetésben is. Amikor diplomáztam, nem működött doktorandusz-képzés, a jó tanulókat központilag osztották szét a tanszékek között. Leendő főnököm, a rettegett Cholnoky professzor haragosan tiltakozott: tanszékére még nem tette be a lábát női oktató! De bele kellett törődnie, és rövid időn belül nagyon megszeretett. Még azt is elnézte nekem, hogy az évek során el

eltűntem néhány hónapra, amikor a három fiam sorban megszületett. . . Tőle tanultam az oktatás szeretetét, becsületét, a fegyelmet és a munkabírást. Ma, sok évtized után is az ő legendás szigorú fegyelme határozza meg a tanszékünkön folyó munkát. *Szilárdáságtan* könyvünkkel, amelyből a fél ország tanul, az ő emlékének is tisztelegünk.

Másik mesterem Szabó János akadémikus volt. Tőle a kutatás szeretetét és módszertanát lestem el. Nem voltam hivatalosan a tanítványa, de mellészegődtem, és remélem, ma már ő is oda sorol. . . Miniszterhelyettesként is szerény és mélységesen humánus lény, nagy tudása, széleskörű műveltsége elbűvölt bennünket, és lelkesen követtük az akkor még új, varázslatos számítógépes kutatási kalandokba. Valóban kaland volt, amikor gépi kódban írt közös programjaink sikeresen lefutottak!

Mindkét mesterem igazi ember volt, döntéseimben, emberi kapcsolataimban az ő szellemük is jelen van.

Mi volt az az eredmény munkája során, amelynek igazán örül?

Pályafutásom során több apró eredménynek is örülhettem. Pályám kezdetére esett a számítástechnika megjelenése és térhódítása. Szerencsésnek tartom magam, hogy a részese lehettem annak a forradalmi átalakulásnak, ami a tartószerkezetek mechanikai számításában és annak oktatásában végbement. Gyökeresen új megvilágításba kerültek a klasszikus elvek és módszerek. Oktatási és kutatási bázisunkat a mátrixaritmetikára való áttérés jellemezte. E kutatásokban aktívan részt vehettem, amelynek során számos egyéni eredményem született, és amely a tudományos előmenetelem ívét is kijelölte.

A hatvanas–hetvenes években jelentős szerepünk volt a numerikus (számítógépes) mechanika hazai megteremtésében, oktatásában és kutatásában. Numerikus algoritmu-

sokat és számítógépes programrendszereket dolgoztunk ki különböző építőmérnöki szerkezetek statikai, stabilitási és dinamikai vizsgálatára. Személyes öröm volt nekem, hogy én dolgozhattam ki a kényszerkapcsolatok topológiai algoritmusát a térbeli keretszámító nagy programrendszerhez, vagy azt a numerikus módszert, amellyel a fizikai nemlinearitásokat kinematikai terhekkel tudtuk szimulálni. Öröömre szolgált, hogy a végeelem-módszer hőskorában egy könyvsorozat egyik kötetének társszerzője lehettem, amelyben az elemcsaládok matematikai alapjait ismertettük. Amikor érdeklődésemet a talaj és a szerkezet kölcsönhatása, valamint a szerkezeti károsodások vizsgálata az egyenlőtlen ségi problémák és a nemsima mechanika felé terelte, levezettem az általánosított feltételes kapcsolatokkal rendelkező rúdszerkezetek állapotváltozás-vizsgálatának variációs elveit. Ebből írtam a kandidátusi értekezésemet, és ezen az úton haladtam az akadémiai doktori dolgozatom felé is, amelyben a nemsima mechanika stabilitásvizsgálati vonatkozásaival foglalkoztam.

Amikor mintegy másfél évtizede a tan széken elindultak a biomechanikai kutatók, kidolgoztam a csont és a protézis közötti együttlétezés numerikus algoritmusát, amely tipikusan a nemsima mechanika alkalmazását jelenti. Később a baleseti ütés hatása alatti koponya dinamikai vizsgálatában vettem részt. Az utóbbi években a lumbális gerinc biomechanikájával foglalkozom: a gerinccsigolya osteoporotikus átalakulásának mechanikai és morfometriai vonatkozásaival, valamint a lumbális gerincszegmentum nyújtásának kísérleti vizsgálatával és numerikus szimulációjával. A legtöbb biomechanikai „szerkezet”, azaz az élő emberi vagy állati szövet, például egy gerincszegmentum a nemsima mechanika törvényeit követi, és sokkal bonyolultabban viselkedik, mint a klasszikus mérnöki

szerkezetek, anyagok. A numerikus mechanikus számára a biomechanika egy kincseshánya! Doktorandusz hallgatóimmal, akik közül hárman gerincsebészek, hárman pedig mérnökök, a gerincszegmentum titkait próbáljuk megfejteni, ki-ki a maga szemszögéből.

NYOMÁRCAY ISTVÁN

1937-ben Budapesten született. A nyelvtudományok doktora. Az ELTE Szláv Filológiai Tanszék egyetemi tanára. Tudományos tevékenysége a délszláv nyelvekhez kapcsolódik. A Magyar Szlavisták Szövetségének elnöke, a *Studia Slavica* főszerkesztője.

Mi volt az a döntő mozzanat az életében, ami erre a pályára vitte?

Pályámra a véletlen vitt. Eredetileg klasszika-filológiára készültem volna, de arra abban az időben nem volt lehetőség, viszont Hadrovics László professzor úr javaslatára és támogatásával felvételt nyertem a magyar-szerbhorvát (akkor: délszláv) szakra. Ezt a szakot megszerettem, amiben nagy része volt professzoraimnak, Kniezsa Istvánnak és Hadrovics Lászlónak, valamint Póth Istvánnak is, akiktől sokat tanultam. A mi csoportunk tagjai nem tudtak szerbhorvátul, így nekünk egyszerre kellett nyelvet és nyelv- és irodalomtudományt is tanulni, mégpedig úgy, hogy egyetemi tanulmányaink alatt nyelvtérletre nem utazhattunk. Azt, hogy a gyakorlati

Itt kell megemlítenem, hogy a kutatási eredményeimet – így a levelező tagságot is – szinte kizárólag az OTKA támogatásának köszönhetem. Ha nem részesülhettem volna – immár mintegy másfél évtizedes – intenzív támogatásában, valószínűleg nem lenne alkalmam erre a bemutatkozásra sem.

nyelvtudásban jól haladtam, lektoraimon kívül elsősorban Póth Istvánnak köszönhetem. Később, amikor kilencesztendei középiskolai tanárkodás után először a Szentpétervári (akkor Zsdanov) Egyetemre, majd a Zágrábi Egyetemre kerültem magyar lektorak, nyelvtudásomat is tökéletesíthettem. Így elértem, hogy a Kniezsa professzor szlavistákkal szemben támasztott követelményeinek nagyjából megfelelek, azaz olvasni valamennyi szláv irodalmi nyelven tudok, horvátul, szerbül és oroszul beszélek, és előadóképes vagyok németül, amit két ízbeni német vendégprofesszorságomnak is köszönhetek.

Volt-e mestere?

Egyetemi tanulmányaim alatt lehetőségem volt neves professzorokat hallgatni, így Bárczi Gézát, Pais Dezsőt, Kniezsa Istvánt és Hadrovics Lászlót. Mesteremnek Hadrovics Lászlót tekintem. A tudományos munka alapjait tőle sajátítottam el, mind a kutatási módszerek, mind a tudományos stílus tekintetében igyekeztem követni útmutatásait. Az ő példaképe Gombocz Zoltán volt, akit rendkívül nagyra tartott, így tehát szerény és közvetett mértékben magam is ehhez az iskolához tartozónak érzem magamat. Hadrovics professzorral – főként publikálásom kezdeti időszakában – minden közleményemet megbeszéltem; ő esetenként rámutatott a számbontogatások gyengéire, kedves közvetlenséggel mindig megoldást is javasolva. Sokszor beszélgettünk aztán vele, mint atyai barátommá vált mesteremmel tudománytörténeti és elméleti kérdésekről is. Életemnek azt az időszakát, amíg ilyen kapcsolatban is voltunk, a tudomány tekintetében megha-

tározónak érzem. Tanulmányaimat és recenzióimat megjelenésük után nem szoktam újra elolvasni, legfeljebb ha később valami adatot keresek bennük.

Mi volt az az eredmény munkája során, amelynek igazán örül?

Eredményeim közül a legnagyobb érdeklődés a szűz területet feldolgozó *Ungarische Vorbilder der kroatischen Spracherneuerung* című munka – amely akadémiai doktori értekezésem is volt – váltott ki elsősorban horvát, de magyar körökben is figyelemreméltó visszhangot. Ugyanezt mondhatom el a tükörfordításokról szóló kisebb közleményeimről, valamint a burgenlandi horvát nyelv nyelvtörténeti szótáráról is. Ezeknek valóban örültem. Utóbbi munka hozott számomra komoly elismerést: 1997-ben lettem a Horvát Tudományos és Művészeti Akadémia levelező tagja.

Részt vesz-e nemzetközi kutatásokban?

Természetesen igen, így az Osztrák Tudományos Akadémia Balkanisztikai Bizottságának termunkáiban, legutóbb a délkelet-európai népek civilizációs szókincsének kutatásában, elsősorban a XIX. század közepétől a XX. század elejéig terjedő időszakra vonatkozóan. Újabbán indítottunk – megígért, sőt megadott, ám még nem realizálódott támogatással – közös termunkát a horvátokkal: tíz délnyugat-magyarországi kaj-nyelvjárást beszélő horvát falu szókincsét kívánjuk feldolgozni és dialektológiai szótár formájában megjelentetni. A munkák már elkezdődtek. Mentorként veszek részt a Horvát Tudományos és Művészeti Akadémia egy munkájában, amelynek célja a horvát nyelv különböző európai nyelvekkel való kapcsolatának bemutatása.

Van-e, és ha igen, milyen a legkedvesebb tanítványa?

Több kedves tanítványom volt, közülük később

néhányan jó dolgozatokkal PhD-fokozatot is szereztek (például Gorjánac Zsivkó, jelenleg a Bajai Eötvös József Főiskola oktatója vagy Krékity Tamás, aki a Szláv Tanszék adjunktusa). Igen kedves tanítványom volt Zsagamé Szentesi Orsolya, ő a fentebb említett termunkában is részt vesz, s hamarosan docensi előléptetést kap a Zágrábi Egyetem Hungarológiai Tanszékének munkatársaként. Így sikerült az ottani hungarológia számára utánpótlást kinevelni, s a kölcsönhatások soha be nem fejezhető kutatásának friss munkaerőt biztosítani. Szívesen gondolkodom arra, hogy az általam szerkesztett *Studia Slavica Academiae Hungaricae*c. folyóiratot a nemzetközi nyilvánosság elismeri.

Magányos kutató, vagy inkább csapatjátékos?

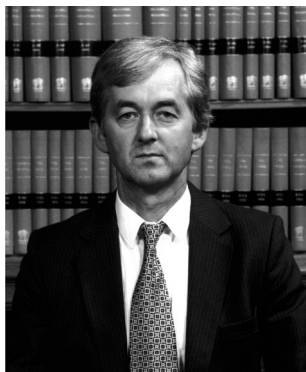
Eleinte egyedül dolgoztam, de aztán megjelentek olyan feladatok, amelyek bizonyos fokú csapatmunkát igényelnek. Így együtt nyújtottunk be pályázatot Bañcerowski Janusz professzor úrral, akivel évtizedek óta együttműködésben állunk. A világ nyelvi képeinek kérdéseivel kívánunk foglalkozni, amiben Bañcerowski professzornak úttörő érdemei vannak.

Küvel cserélt volna pályát?

A pályacsere gondolata soha nem foglalkoztatott, még a nehezebb időszakokban sem, amikor a fizetésemből családomat nem tudtam eltartani. Semmi keserűség nincs bennem amiatt, hogy soha jelentős elismerést, kitüntetést nem kaptam, csak ami „kötelező” volt. Kárpótoltak tudományos elismeréseim és a kutatás és az oktatás öröme.

Mi az a kérdés, amire választ szeretne kapni?

A tudományágam jövője, valamint a „tudósképzés” rendszerének buktatói, ám kifejtésük részletesebb tanulmányt igényelne, s erre – sok háttérismeret hiány folytán – nem is érzem magam illetékesnek.

SOMOGYI PÉTER

1950-ben Szentendrén született. A biológiai tudományok doktora. Az Oxfordi Egyetem neuroanatómia professzora, az MTA Kísérleti Orvostudományi Kutatóintézet tudományos tanácsadója. Idegtudományi kutatásaink középpontjában az agykéreg komplex vizsgálata áll.

Mi volt az a döntő mozzanat az életében, ami erre a pályára vitte?

Szentendrén, Duna menti, nagykeres házban nőttem fel; szüleimmel zöldséget és virágot termeltünk, piacra. Paradicsomi környezetben tanultam meg velük dolgozni, kecskék, disznók, baromfik között, lepkékkel, madarakkal, vadvirágokkal körülvéve. Vagy ezért, vagy génjeim miatt, vagy ami a legvalószínűbb, a kettő kölcsönhatásaként szenvedélyesen szerettem az állatokat. Figyeltem, gyűjtöttem, rajzoltam őket, amit csak tudtam, elolvastam az élővilágról, és mindig is biológus akartam lenni. Főleg a madarak érdekeltek; a téli etetőn és magam készítette mesterséges fészkelő odúkbán figyeltem őket. Ez egyben menekvés is volt a küzdelmes földművelő életből, melyből az együttműködés, a közös sors vállalása, az eltökéltség és kitartás, valamint folytonosan a legjobb minőségre való törekvés és a befejezett munka örömeinek élményei maradtak meg bennem.

Volt-e mestere?

Biológusnak készülve már iskolásként mes-tert kerestem. Először Urbán Sándor tahi biológiatanár mellett, majd gimnazistaként Schmidt Egonnal dolgoztam a Madártani Intézetben, aki társszerzőként is szerepeltett első tudományos közleményemen. Az Állattani Szakosztály ülésén Balogh János expedícióiról hallva álmództam a zoológuspályáról. Az egyetemen (ELTE) végül is a sejtbiológiában találtam szakmai és emberi mesteremre Benedeczky István személyében a SOTE Kórbonctani Intézetében. A mellékvese elektronmikroszkópos szerkezetének vizsgálatától a szimpatikus idegrendszer biokémiája és farmakológiája felé vitt az út, melyen A. David Smith oxfordi tanár vezetett. Őt Benedeczky professzor révén, ötödéves hallgatóként ismertem meg egyéves oxfordi tanulmányutam alatt. Visszatérve Magyarországra a SOTE Anatómiai Intézetében Hámori József és Szentágothai János vezetése mellett a központi idegrendszert vizsgáltam. Szentágothai munkáinak hatására választottam az agykéreg szerkezetének megismerését életem céljául. E területen értem el az eredeti megfigyelés és tudományos belelátás egyedülálló élményét és örömet, ami ma is éltet, és feledtetni velem a kutatói pályát gyakran kísérő nehézségeket és csalódásokat. Az agykérgi ideghálózat több tucat sejt fajtájának térbeli és időbeli munkamegosztását próbálom megérteni, azonosítva a sejteket és azokat a molekulákat, melyek a köztük levő kölcsönhatásokat közvetítik. Bár nem lettem zoológus, azt hiszem, hogy az ideghálózat-kutatás nagyon hasonló az élőlények társulásainak vizsgálatához. A különféle agyterületeknek a társulások, az idegsejt típusoknak a fajok, s a sejtek közötti kapcsolatoknak a táplálékláncok és energia-áramlás feleltethetők meg. Felfedezésként elismert megfigyeléseim a neurobiológiából származnak, de tisztában vagyok vele, hogy

a tudományos megismerés egy általános folyamat, aminek soha nincs beteljesedése; nincs végső megértés. Mint Konrád Lorenz etológus mondta: „A tudományos igazság az a legjobb munkahipotézis, mely mutatja az utat a következő még jobb felé.”

*Van-e, és ha igen,
milyen a legkedvesebb tanítványa?*

Mindig késztetést éreztem arra, hogy elmé-nyeimet és gondolataimat megosszam barátaimmal s munkatársaimmal. Gyerekkori madarász korszakomtól voltak tanítványaim. Akkor Kállay Györggyel, a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület most leköszönt elnökével jártuk az erdőket és számoltuk a ragadozó madarakat. Az évek múltával és az elismerések biztonságával egyre jobban megértettem, hogy a saját eredményeimen túl mekkora öröm a tanítványok kibontakozását látni és sikereikben részesülni. Szerencsém volt, mert a sors kivételes fiatalokkal hozott össze; Agnes Baude (csoportvezető, CNRS), Eberhard Buhl (professzor, Leeds, elhunyt), Paul Bolam (professzor, Oxford), Stuart Cobb

(docens, Edinburgh), Francesco Ferraguti (professzor, Innsbruck), Freund Tamás (akadémikus, igazgató, KOKI), Kisvárday Zoltán (docens, Debrecen), Thomas Klausberger (kutató, Oxford), Soltész Iván (professzor, USA), Nusser Zoltán (Wellcome Fellow, KOKI), Tamás Gábor (Wellcome Fellow, docens, Szeged) és még sok más munkatársam és barátom munkáiban és felnövő csapatai között élnek tovább megfigyeléseim, gondolataim és mindaz, amit mestereimtől örököltem. Melyik a legkedvesebb? Más és más módon mindegyikük kedves, az emberi természet elemeinek egyéniségükben megjelenő végtelen változatosságának köszönhetően.

Szerencsés vagyok azért is, mert feleségemben, Kláriban támogatást, boldogságot és biztonságot találtam, s együtt örülünk, látva, hogyan fejlődik tovább értékrendszerünk gyermekeinkben. Érzem, hogy a tudományra, az emberekre és kapcsolataik fejlődésére való hatásomban valósul meg a kultúra folyamatában való részvételem, mely tovább él majd akkor is, amikor már nevem feledésbe merült.

